

Ярмолинецька централізована бібліотечна система
Бібліотека – філіал с. Баламутівка

Баламутівка *рідна - тебе величаю*

Інформаційно-довідкове видання

Баламутівка, 2015

Баламутівка рідна – тебе величаю : інформаційно-довідкове видання/ Ярмолинецька ЦБС, Б-ф с. Баламутівка; упоряд. Груник О.Д. – Баламутівка, 2015 . – 20 с.: фото.

В інформаційно-довідковому виданні «Баламутівка рідна – тебе величаю» подано матеріали про село Баламутівка, його місцевість, краєвиди, топонімічні назви.

Видання розраховане на масових користувачів.

Упорядник та комп'ютерний набір: Груник О.Д.

Відповідальна за випуск: Гриб М. А.,
директор Ярмолинецької ЦБС

Село Баламутівка – центр Баламутівської сільської ради, розташоване за 24 км від райцентру і за 18 км від залізничної станції Хмельницький. До складу сільської ради входять села Баламутівка і Лугове. Загальна територія – 3345,1 га, в.т.ч орної землі – 2101,4 га, лісів – 60 га, ставків – 32,4 га.

Село Баламутівка утворено з невеликих хуторів у 1564 р. Як засвідчують перекази, мешканці зруйнованих татарами селищ Барського повіту втекли від татар в ліси Летичівського повіту, де й оселилися. Вони відмовлялись визнавати над собою владу панів, за що їх було названо «баламутами», а звідси і назва села – Баламутівка.

Польський король Сигізмунд I дарував села Поділля шляхтичам. Згодом Баламутівкою володіли поміщики Нагорецька, Поморський, Анциферов.

До певного часу Баламутівку оточували великі ліси, але для господарських потреб поміщики їх вирубали.

Місцеві селяни володіли рибним ставком, займалися хліборобством, виготовленням полотна, візникуванням, деякі з них виїжджали на заробітки на залізницю.

У 1715 р. за підтримки князя Адама Чортирийського в Баламутівці було побудовано три купольна церква св. Архистратига Михаїла, а 1886 року, поблизу храму збудували дзвіницю. До Баламутівської парафії входило с.Казимирівка. у двох цих селищах в 1897 р. проживало 838 чоловік і 837 жінок. В релігійному житті відбувались події, пов'язані з боротьбою між православними, католиками і уніатами, які залежно від політичної влади відвойовували храм одні в одних.

Село Лугове, засноване в XVI ст., раніше називалося Свинна. Свою назву воно отримало від того, що вулицями блукало багато свиней, оскільки огорожі в господарстві не було. З 1672 по 1699 рр. село було загарбане турецькими поневолювачами. Пізніше ним володіли польські поміщики Комнацькі. До 30-х років XIX ст. в селі буда дерев'яна церква, яку в 1855 р. замінили кам'яною. Вона збереглась до сьогодні. В 1864 р. було будовано церковнопарафіальну школу. Мешканці села займалися бджільництвом, овочівництвом, кустарними ремеслами, промислами, зокрема, ткацтвом, плели мотузки. На початку 40-х рр. XIX ст. село

розподілялося між панами Комнацькими, Порай – Кошицем та Кучевським, які жорстоко експлуатували селян. Після 1861 р. селянські господарства отримали земельні наділи, за які протягом 49 років мали сплатити в казну чималу суму сріблом. Селяни бідували, виїжджали в південні губернії, а деякі навіть до Канади.

Ациферон М.Є. – пан, котрий господарював у селі Баламутівка на початку ХХ століття. Виколав «панський став», побудував водяний млин, гуральню біля ставу, розбив величезний парк, котрий засадив липами та акаціями. Проте пан не дбав про здоров'я та освіту людей.

Липова алея (2,8 га) с. Баламутівка

Алея липова – засаджена поміщиком Ацифероном М.Є. на початку ХХ століття. Існує дотепер. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Липова алея» в с.Баламутівка площею 2,8 га віднесена до переліку об'єктів природно-заповідного фонду рішенням 11 сесії обласної ради від 30 березня 2004 року № 22-11/2004.

Б

Барвінок – хор, заснований у 1938 році, ще не мав такої назви. Його так охрестив Нагорний Леонід Сергійович, бо повернувшись із війни ветеран усвідомлював, що тільки в пісні буде закодована історія нашого краю, народу. А народна пісня, як той барвінок – реліктова рослина з блакитними квіточками – незнищенна і нев’януча. Хор здобув почесне звання «народний» у 1970 році. Нагорному Л.С. у 1986 році було присвоєно звання «Заслужений працівник культури». За вагомий внесок у розвиток культури українського народу, високий художній рівень та виконавчу майстерність народному хору «Барвінок» у 2006 році присвоєно звання «Народний аматорський колектив». З 2001 року хором керує небіж Л.С. Нагорного – Сергій Петрович Нагорний.

Баня – будувалася і працювала в радянські часи. На даний час закинута, пуста будівля. Розміщена біля «Малого ставу».

Бібліотека – приміщення збудоване у 1910 році. На той час в тому приміщенні була гуральня, розміщена в приміщенні будинку культури на другому поверсі.

Будинок культури – після революції в селі почалося культурне піднесення села, яке очолив А.А. Крутий (нащадок відомого композитора Ігоря Крутого) та І.О. Юзефович.

Спочатку молодь облаштувала клуб у панській конюшні. Із зібраних по селу мішків пошили штори, задник сцени та завісу. А.Крутий намалював на заднику гарний краєвид (ліс і дорогу). Було організовано драматичний гурток. Це культурна традиція збереглась в селі до кінця 60-х років. Під час війни гурток розпався, відновив свою діяльність у 1953 році. Літній клуб був розміщений за автобусною зупинкою. Теперішнє приміщення збудоване у 1910 році.

На той час в тому приміщенні була гуральня. Великий внесок у культурній справі села вклали М.М.Мосьонз та Г.Марчак.

Дехтяр Іван Іванович Іван Іванович Дехтяр народився 27 травня 1920 року в с. Правдівка Ярмолинецького району. З дитинства Іван був допитливою і цікавою дитиною. До війни закінчив школу, педінститут. На фронті був льотчиком, зазнав тяжких поранень, контузії. Нагороджений багатьма медалями і орденами.

Після війни викладав фізику спочатку у Правдівській, а згодом у Баламутівській школах. Звідси розпочався його шлях конструктора і винахідника. В Баламутівській школі було створено гурток юних конструкторів, яким керував Іван Іванович. Визначною подією села у 1958 році стало підняття у повітря планера-вертольота, створеного гуртківцями.

Найвищим злетом творчості було створення в школі робота, якого нарекли ТУПом (телекерований універсальний прилад).

Дитячий садок – будівля перебувала в оренді під магазин. Після закінчення оренди на даний час проводиться капітальний ремонт будівлі. Поки проходять ремонтні роботи, підготовча група дитячого садка знаходиться при школі.

Колгосп – 1-ий колгосп, який організувався в Баламутівці у 1929 році – «Вільна праця», головою якого був Олійник О.С. В 1933 році колгосп перейменовано на ім. Косіора, в 1938р . – ім. Горького, в 1959 році – «Шлях Леніна», в 1963 році – «Гігант». За роки незалежності колгосп перетворився на руїни. Опорожнів увесь господарський комплекс.

Легенда про Баламутівку

Люди рятувалися від ординців у непрохідних хащах, лісах та заплавах подалі від «чорного шляху». Поселялися невеличкими хуторами у недоступних місцях. А якщо де на стороні й попадалися завойовники на очі, то цей хутір плели усякі нісенітниці, наклеп: *«Моя хата з лободи, десь отутечки біля озера, край води»* (з народної пісні). Таких словесних крутіїв польська шляхта прозвала «баламутами». Семантику цього слова легко зрозуміти зі слів української народної пісні «Баламути»:

*«Баламуте, вийди з хати,
Хочеш мене закохати,
Закохати, тай забути...
А всі хлопці – баламути»*

Отож, коли в 1564 році татари спалили селище, то ті, що врятувалися, поселилися у заплавах річки Фоса, куди рідко міг потрапити чужинець. А поселення бунтівних баламутів поляки – колонізатори прозвали «Баламутівкою».

Ліси, що розділяли селище й Баламутівку згодом були вирублені всілякими зайдами – завойовниками. Розкидані по лісах хутори більшовицька влада ліквідувала. Землі окремих господарів усупільнила; хазяйновитих, працьовитих знавців обробки землі розкуркулила та виселила у Сибір. Їх будівлі позносила в єдине обране село під колгоспні ферми, склади, тощо. Від колишньої оази хутірського життя залишились серед полів поодинокі фруктові дерева, які ще й досі радують малечу запашними яблуками та грушами.

В одній з легенд, які побутують в Баламутівці, йдеться мова про урочище «Круча», що неподалік від спаленого селища. Коли польський поміщик дозволив погорільцям будувати під кручею, селяни збурилися «збаламутились» і почали будуватися між річками Вовк і Фоса – двома кілометрами північніше від спаленого селища.

Офіційна версія така: жителі зруйнованого селища, яке належало до Барського повіту, втекли від татар на землі, що належали спочатку Меджибізькому, а потім Летичівському повіту. Поселившись серед лісових хащ і непролазних боліт, такі самосели не вчували будь-якої

влади. Польським люстраторам обох повітів твердили, що більшість тамтешніх хат порожні – заселені новосельцями, які звільнялися від податей. Та й чужинцям – люстраторам боязко було туди самотійно сунутись.

Лугове, засноване в XVI ст., попередньо називалося Свинне.

Свою назву воно отримало від того, що вулицями блукало багато свиней, оскільки огорожі в господарстві не було. З 1672 по 1699 рр. село було загарбане турецькими поневолювачами, пізніше ним володіли польські поміщики Комнацькі. На початку 40-х рр. XIX ст. село Свинне розподілялося між панами Комнацьким, Порай-Кошицем та Кучевським.

З 1946 року село перейменовано на Лугове, тому що навколо нього розкинулись широкі луки – «місце вкрите густою травою, місцевість для сінокосу»

У кінці XIX ст. тут був закладений парк. З архітектурних об'єктів існували лише будинок управителя та господарська багатофункціональна будівля, основну частину якої складали кузня та підвал.

Згадки місцевих жителів свідчать, що парк добре доглядався, містив багато сортів фруктових дерев, досить великою була ділянка полуниці; на південній околиці знаходилась пасіка.

Після революційних подій 1917 року та громадянської війни поміщицькі землі були розподілені серед селян, а будівлі та територію парку використовувала місцева школа. Згодом, на передньому плані парку, з його північного боку у 1960-ті роки побудували клуб та збудували центральний вхід. З переходом школи у інше приміщення, побудоване у північно-західній частині парку, старі будівлі перестали використовуватись. Основу парку складають місцеві породи дерев: клени, липи, граби. Разом з тим у парку зустрічаються інтродуковані види та елементи вікових насаджень. Заслуговує на увагу алея липи європейської, розташована безпосередньо за клубом в кількості 4 екземплярів висотою до 25 м. Праворуч до неї прилягає групова посадка ялини звичайної в кількості 4 екземплярів. Інша групова посадка ялин обмежує спортивний майданчик з протилежного до липової алеї боку, висота

всіх ялин сягає 22-30 м. Із західного боку парк обмежує вікова алея грабів висотою дерев до 20 м.

Можна зустріти групові насадження ялини звичайної, сосни європейської та окремі особини берези повислої віком понад 100 років.

Цінними екземплярами є поодинокі дерева ялини колючої сизої форми висотою близько 14 м, модрини польської висотою до 21 м, та дві особини псевдо-тсуґи Мензіса сизої форми висотою до 30 м. На південно-західному кутку парку є алеї сосни чорної. Парк На південно-західній околиці с. Лугового (територія Баламутівської сільської ради) знаходяться залишки старовинного парку, закладеного в кінці XIX ст.

В парку налічується 20 порід дендрофлори, в тому числі: гледичія три колючкова, ялина срібляста, глід пурпурово-червоний та інші. Загальна площа – 7,6 га.

Магазини в селі працює два приватних магазини.

Нагорний Леонід Сергійович

Народився 25. 03. 1924 року в с. Баламутівка Ярмолинецького району. В своєму рідному селі проводив велику культурно-виховну та освітню роботу. Самодіяльний композитор, керівник самодіяльного народного хору «Барвінок» Леонід Сергійович удостоївся звання «Заслуженого працівника культури УРСР».

Обеліск «Слава воїнам односельчанам», які загинули на фронтах II Світової війни, де усіх поіменно перераховано. Розміщений у парку.

Пасіка розташована біля липової алеї, на даний час не працює.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва у с. Лугове. Липова

Алея липи європейської (Лугівський парк-пам'ятка), с. Лугове

алея висаджена в середині XVIII століття як декоративний елемент, що з'єднував маєток панів Нагорецьких, що був на пагорбі і панський ставок у низині рельєфу. Лугівський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення площею 7,6 га розташований на південно-західній околиці

с. Лугове, віднесений до переліку об'єктів заповідно-природного

фонду рішенням сесії Хмельницької обласної Ради народних депутатів від 17.12.1993 року за № 3.

Поселення черняхівської культури с. Баламутівка розміщене за 1,7 км на захід від села, на лівому березі струмка, що тече через село. Наказ управління культури, туризму та курортів Хмельницької ОДА №260 від 29.09.2010 р. внесено до реєстру, як об'єкт археології місцевого значення.

Поселення – місце перебування людського колективу, обране на тривалий час і яке має житлові та робочі приміщення, а також штучно створений житловий майданчик та деяка територія, яка до них прилягає. Племена черняхівської культури проживали в II-V ст. н.е. Черняхівці селились на схилах берегів невеликих річок. Житла їх у вигляді обмазаних напівземлянок складали одну або декілька вулиць.

Люди займались землеробством. Основним знаряддям оранки було дерев'яне рало з залізним наконечником (наральником). Існував вже і примітивний плуг. Висівали пшеницю, ячмінь, просо, гречку. Вирощували також жито, овес, горох, коноплю. Збирали урожай серпами. Борошно діставали від розмелювання зерна на жорнах. Тримали худобу, займались полюванням, рибальством, збирали мед диких бджіл. Черняхівці володіли основними прийомами кування заліза, знали методи одержання й обробки сталі. Високого рівня досягло гончарство. Саме в цей час появились спеціальні пристрої – гончарний круг, горна для випалювання виробів з глини. Була розвинена торгівля з найближчими античними центрами, звідки імпортувалися амфори, в яких привозили вино і оливкове масло, глиняний посуд, скляні келихи, рідше - червонолакові посудини; знайдені цілими і в обламках на всіх пам'ятках черняхівської культури. У зовнішній і внутрішній торгівлі використовувалася римська монета.

Пошта – розташована в центрі села. Раніше в цьому приміщенні проживала місцева мешканка. Після її смерті будинок перейшов до сільської ради. З тих пір тут знаходиться місцеве відділення зв'язку.

Сільська рада – знаходиться в центрі села.

Сивак Григорій Сафронович – став у 26 років директором школи після Дехтяра І.І. «Сафронович» - як кажуть, кого поважають, того по-батькові величають незалежно від віку. Ось і директора Баламутівської школи, ще досить молодого Григорія Сафроновича старші люди інакше і не називали, як Сафронович, хоча й знали його ще з дитинства, коли був ще учнем славетного дехтяра.

Григорій Сафронович, як людина всебічно освічена, талановита, чутлива до новацій, легко опанував нові віяння в педагогіці й оперативно мобілізував педагогічний колектив в школі на освоєння нових методів з дітьми.

Григорій Сафронович до всього був ще й чудовим рисувальником і живописцем – аматором, тонко відчував гру фарб і легко передавав колорит бачених Баламутівських пейзажів.

Завдяки Сиваку про школу та її роботу написано багато статей в газетах, брошурах і книгах. У школі побував тодішній міністр освіти УРСР Боднар.

Стави:

«Панський став» – викопаний паном Ацифероном М.Є. на початку XX століття. Також у селі є ще три ставки: «Великий став», «Польовий став», «Малий став».

Топоніми сільської місцевості:

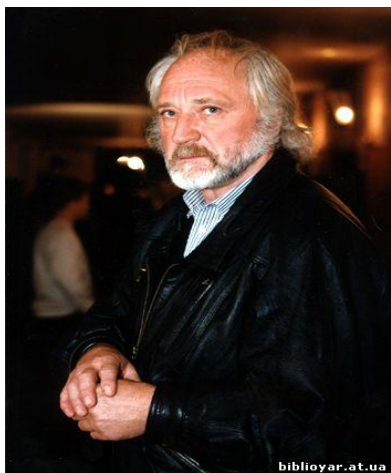
«Загребелля» - частина села Лугове, що знаходиться за греблею.

«Заруддя» - старожили стверджують, що в цій частині села Лугове знаходили багато різного посуду, мідних монет, знаряддя праці.

Фельшерсько-акушерський пункт - розташований в центрі села. Раніше в цьому приміщенні проживала місцева мешканка. Після її смерті будинок перейшов до сільської ради. Тут розміщений фельшерсько-акушерський пункт.

Хімічев Борис Петрович

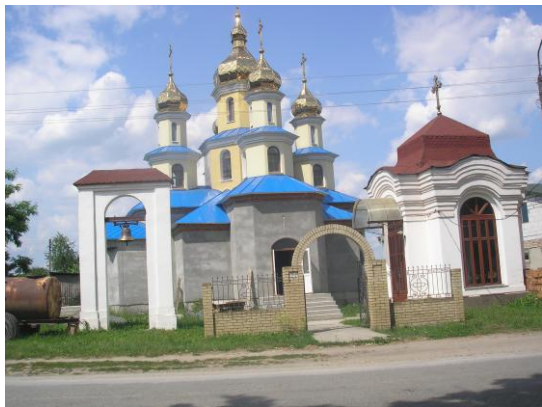

Народився 13 січня 1938 року в с. Баламутівка Ярмолинецького району. Його дитинство пройшло в мальовничому селі. Після закінчення школи поступив у Київський державний університет на радіо-фізичний факультет. Але на 4 курсі покидає університет і вирішує посвятити себе акторській професії. Подає документи у театральний інститут ім. Карпенка-Карого. Та до інституту його не прийняли і він вирішує їхати до Москви.

Саме там, у школі-студії при МХАТі розкрився творчий потенціал Б. Хімічева. На творчому шляху кіноактора багато великих і малих ролей. Він знімався у фільмах: «Айвенго», «Ати бати, йшли солдати», «Голова професора Доуеля», «Земля Санникова», «ТАСС уповноважений заявити» та ще в багатьох кінострічках.

Храми

Церква Святого Архистратига Михаїла. У 1751 році за

підтримки князя Адама Чорторийського була побудована три купольна церква Святого Архистратига Михаїла. А в 1886 році поблизу храму побудували дзвіницю. До Баламутівської парафії входило с. Казимирівка (нині с. Виноградівка). В релігійному житті відбувалися події, пов'язані з боротьбою між

православними, католиками та уніатами, які залежно від політичної влади відвойовували храм одні в одних.

В 1933 році церкву зруйновано атеїстами. На місті церкви в радянські часи збудували медпункт. Потім у 1990-х роках в цьому приміщенні зробили церкву, а збоку збудували капличку. Стара будівля почала руйнуватися.

В центрі села збудована нова Українська православна Церква Київського Патріархату «Михаїла Архістратига». Хоча ще й досі не завершені усі ремонтні роботи та 4 січня 2015 року відбулося перше богослужіння.

Церква Свято - Покровська 1855р. с. Лугове

До 1830 року в селі Лугове була дерев'яна споруда церкви, яка від давності зруйнувалася.. Іконопис старого зруйнованого Храму перенесений до новозбудованого, оновлений, двоярусний. У цьому ж році розпочато будівництво нової кам'яної споруди Храму, яку закінчено в 1855 році. У 1885 році добудована дзвіниця. Споруда збереглася і досі.

Школа – Споконвіку церква і школа були оберегами духовні української нації. Єдиним оберегом українства залишається село, оберігаючи «екологію наших душ».

Саме в селі бережеться материнська мова, християнська віра, сила національного духу. Село Баламутівка може слугувати взірцем такого «оберегу» - перлиною українського духу.

Оглянемося на півтора століття назад, щоб засвідчити витoki цього феномену. Після відміни кріпацтва 1862 року в Баламутівці була заснована трикласна церковно-приходська школа. Спочатку вона розмістилася в одній із хатин сільського священика Петра, який вів «Закон божий». Навчалось в середньому 8 -15 дітей, які сиділи за двома довгими лавками на довгих ослонах. Підручників та зошитів не було. Писали на грифельних дощечках крейдою. Оцінки не ставились.

У 1913 році була збудована нова школа земського типу. Вже в трьох класах навчалось 23 учні. Навчання велось тільки російською мовою. Лише в 1905 році під тиском революційних подій, російський цар скасував сумнозвісні закони, які забороняли українську мову та культуру.

У 1918 році у Баламутівці діяла народна школа. Після приходу до влади більшовиків, у 1920 році, вечорами у школі збиралися неписьменні дорослі – діяв лікнеп при газових лампах.

Після війни в 1944 році почала працювати в селі семирічка. До неї ходили учні із сусідніх сіл – Шумівців, Лугового, хутора Виноградівського.

У 1975 році відкрили новозбудовану школу.

У 2015 році Баламутівська загальноосвітня школа I-III ступенів отримала статус НВК.

Використані джерела

1. Історія бібліотеки села Кадиївка.-2011-.-14с. : фото.
2. Літопис села Кадиївка. – 2011 .- 18с. : фото.
3. Слободянюк П.Я. Місцеве самоврядування Хмельниччини: нариси історії місцевих громад Ярмолинецького району/ П.Я.Слободянюк, Ю.А.Хоптяр; Хмельницька облрада; Хмельницька облдержадміністрація – Хмельницький: Поділля, 2004. – 507с. : фото.
4. Крикливий Л. С. Так ми жили...Спогади. – Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2013. – 380стор.

Зміст

<i>Вступ</i>	3
<i>Ациферон М.Є</i>	4
<i>Алея липова</i>	4
<i>Барвінок</i>	5
<i>Баня</i>	5
<i>Бібліотека</i>	5
<i>Будинок культури</i>	5
<i>Дехтяр І.І.</i>	6
<i>Дитячий навчальний заклад</i>	6
<i>Колгосп</i>	6
<i>Легенда про Баламутівку</i>	7
<i>Лугове</i>	8
<i>Магазини</i>	9
<i>Нагорний Л.С</i>	10
<i>Обеліск</i>	10
<i>Пасіка</i>	10
<i>Парк</i>	10
<i>Поселення</i>	11
<i>Пошта</i>	11
<i>Сільська рада</i>	12
<i>Сивак Г.С</i>	12
<i>Ставки</i>	13
<i>Топоніми сільської місцевості</i>	13
<i>Фельшерсько – акушерський пункт</i>	13
<i>Хімічев Б.П</i>	14
<i>Храми</i>	14
<i>Школа</i>	16
<i>Використані джерела</i>	17

Баламутівка рідна – тебе величаю

Відповідальна за випуск:

Гриб М.А.

Редагування:

Слободян О.Л.

Комп'юрне опрацювання:

Слободян О.Л.

Підписано до друку 2015р. Формат 21х14,7

Папірофсетний. ГарнітураTimesNewRoman

Друк різнографією. Наклад 20 примірників.

Віддруковано з готового оригінал – макета Ярмолинецька ЦРБ

Смт. Ярмолинці, площа 600-річчя Ярмолинець, 1а